

## BİBLİYOGRAFYA :

Sadettin Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*, İstanbul 1943, II, 629, 644, 660, 670; Vural Sözer, *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*, İstanbul 1964, s. 406-407; Mustafa Rona, *Yirminci Yüzyıl Türk Musikisi*, İstanbul 1970, s. 220-225; Şengel, *İlahiler*, I, 9-10; *TSM Sözlü Eserler*, tür.yer.; Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, II, 183-184; "Musikimizin Tipik Siması: Eyyûbi Ali Rıza Şengel", *Radio Haftası*, sy. 57, İstanbul 1951, s. 11-15; Öztuna, *BTMA*, II, 349-351; Nuri Özcan, "Mehmed Efendi, Eğrikapılı", *DA*, XXVIII, 452.



NURİ ÖZCAN

## ŞENSEBÂNİLER

(bk. GURLULAR).

## ŞENŞÜRİ

(bk. ŞİNŞEVİRİ).

## ŞENTEMERİ

(bk. A'LEM eş-ŞENTEMERİ).

## ŞENTEMERİYE

(شنتمرية)

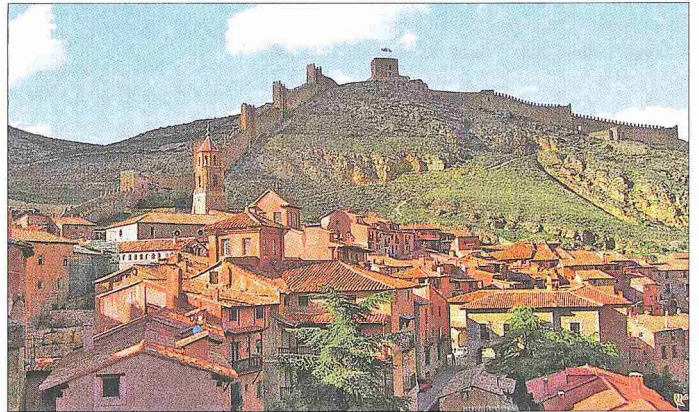
Endülüs'te aynı adı taşıyan  
iki tarihî şehir.

Çok defa birbirine karıştırılan iki şehir ayırmak için birine Şentemeriyyetülgarb, diğerine Şentemeriyyetüşşark denilmiştir. Günümüzde bunlardan birincisi Portekiz, ikincisi İspanya sınırları içerisinde bulunur. Portekiz'in güneyinde Atlas Okyanusu sahilinde yer alan ve İslâm fetihleri öncesinde Ossónoba (Ukşûnube) adını taşıyan birinci Şentemeriye (Santa Maria de Algarve = Santaver) 94 (713) yılında müsülmanlar tarafından fethedildi. Endülüs'te ülkenin batısında kaldığı için Şentemeriyyetülgarb adı verilen şehir ve çevresi X. yüzyıldan itibaren yeni ismiyle tanındı. Mü'lûkü't-tavâif zamanında yönetimi elinde bulunduran hânedanın atası Hârûn'a nisbetle Şentemeriyyetühârûn olarak da anıldı. 1233'te şehir hristiyanların eline geçtikten sonra Hârûn adı önce Faaron'a (Faaram), ardından günümüzdeki Faro'ya dönüştü. Batı Endülüs şehirlerinden Şilb'e (Silves) bağlı olan Şentemeriyyetülgarb, X. yüzyıl başlarında Benî Bekir b. Zedlefe adını yarı bağımsız küçük bir müvelled hânedanı tarafından başşehir haline getirildi ve Şilb'in gölgesinde kalmış olsa da kadı tayin edilen bir merkez olma özelliğini

taşıyordu. Süleyman el-Müstâin zamanında (1009-1010, 1015-1016) soyu kesin biçimde bilinmemekle beraber muhtemelen müvelled kökenli olan Saïd b. Hârûn'a iktâ olarak verildi. Saïd'in oğlu Ebû Abdullah Muhammed el-Mu'tasım devrinde Şentemeriye istikrarlı bir dönem yaşadı; ancak 444'te (1052) Abbâdiler'in eline geçti. Murâbitlar ve Muvahhidler zamanında adından nâdiren bahsedilen Şentemeriyyetülgarb 1249'da Portekiz Kralı III. Alfonso tarafından istilâ edildi. 1252'de kısa bir süre Kastilya Krallığı'nın himayesi altına girdiyse de 1266'da tekrar Portekizliler'in eline geçti. XI. yüzyılda Azîze Meryem'in makamını görmek için yapılan ziyaretler Şentemeriye'nin hristiyanlarca tanınmasına vesile oldu. İbn Abdülmün'im el-Himyerî şehirde bulunan ve yaklaşıldığında suyu kesilen, uzaklaşıldığında akmaya devam eden bir su kaynağının insanların ilgisini çektiğini belirtir. Şehrin içindeki el-Garb bölgesi tasavvufî canlılığıyla meşhurdur. Sahil şehri olması ve bir limana sahip bulunması sebebiyle Şentemeriye ticarî açıdan gelişme kaydetti. Şehirdeki tersane sayesinde Hârûnîler zamanında denizcilik faaliyetleri daha da ilerledi. Balıkçılığa müsait konumu, hristiyanların ziyaret mahalli olması, ayrıca incir, üzüm ve zeytin üretimiyle diğer Endülüs şehirleriyle olduğu kadar Kuzey Afrika, hatta Mısır'la ticarî ilişkilerde bulunuyordu. Atlas Okyanusu'nun kıyısındaki şehrin deniz tarafında bulunan surları yüksek dalgaların önünde siper vazifesi görüyordu. İslâmî dönemde surlarla çevrilen şehrin iç alanının 9,5 hektar olduğu tahmin edilmektedir. Şentemeriye'nin istilâsından iki yıl sonra dikilen katedral ve sahile açılan kapıyı kontrol eden kale merkez camisi ve müsülman yerleşim merkezinin bulunduğu yerde inşa edildi. Şehrin surları XIII. yüzyılda yenilendi. Günümüzde Algarve (el-Garb) turistik bölgesinin merkezi ve en büyük şehir

olan Faro 2009 yılı başlarında 42.000 nüfusa sahipti. Şentemeriye'de bazı şair ve âlimler yetişmiştir. Arap dil ve edebiyatı âlimi A'lem eş-Şentemerî, şair ve fakih Ebû'l-Fazl İbnü'l-A'lem ve İbn Sâlih eş-Şentemerî bunların başında gelir.

İkinci Şentemeriye günümüzde İspanya'nın Aragon bölgesinde Guadalajara'nın (Vâdilhicâre) doğusunda Teruel'den 45 km. uzaklıkta, adını Benî Rezîn'den alan Albarracin'in yerinde bulunan Şentemeriyyetüşşark'tır (Santa Maria de Oriente). Berberî Hewvâre kabilesine mensup bir sülâle olan Benî Rezîn'in atası Rezîn el-Bernusî'nin Târik b. Ziyâd'la birlikte Endülüs'e gidip Kurtuba'ya (Cordoba) yerleştiği, onun haleflerinin bilinmeyen bir tarihte Şentemeriye'nin içinde yer aldığı Sehle bölgesinin idaresini üstlendikleri kaydedilmektedir. Şentemeriyyetüşşark, Endülüs Emevî Devleti'nin kurucusu I. Abdurrahman zamanında (756-788) Miknâse Berberîleri'nden olup Hz. Fâtıma soyundan geldiğini iddia eden Şakyâ b. Abdülvâhid tarafından ele geçirilen merkezler arasındaydı. Endülüs Emevî Devleti'nin buhrana sürüklendiği XI. yüzyılın ilk yıllarında Benî Rezîn'den İbnü'l-Asla' diye de anılan Ebû Muhammed Hüzeyl b. Abdülmelik, muhtemelen Şentemeriye merkez olmak üzere Sehle bölgesinde bağımsızlığını ilân ederek o zamana kadar adı duyulmamış olan Şentemeriye'yi imar etti. Diğer tâife emirleri arasındaki iç savaşlardan uzak durması sayesinde Şentemeriye'de ve sahip olduğu bölgede istikrarı sağlayıp refah seviyesini yükseltti. Ancak oğlu Hüsâmüdevle (Cebrüdevle) Ebû Mervân Abdülmelik zamanında Kastilya Krallığı'nın artan baskıları ve Murâbitlar'la Kastilyalılar arasındaki mücadelede arada kalmaları sebebiyle sıkıntılar yaşandı. İbnü'l-Kerdebûs bu dönemde Kral Ferdinand'ın Şentemeriye'yi istilâ ettiğini söylerse de bu bilgi diğer kaynaklarca teyit edilmemektedir. Hüsâ-



Günümüzde  
Albarracin  
adını taşıyan  
Şentemeriyyetüş-  
şark'tan  
bir görünüşü



müddeve, 478'de (1085) Tuleytula'yı (Toledo) ele geçiren Kastilya Kralı VI. Alfonso'ya haraç ödemeyi kabul etti, ancak ertesi yıl Murâbıtlar'ın kazandığı Zellâka zaferinden cesaret alarak haraç ödemekten vazgeçti. 1092'de yaptıkları antlaşmayı bozup ülkesine saldıran Kastilyalı şövalye Sîd (Seyyid) Rodrigo Diaz de Vivar'a karşı Murâbıtlar'la ittifak kurdu. Oğlu Yahyâ b. Abdülmelik'in saltanatının ikinci yılında (497/1104) Murâbıtlar'ın Şentemeriye'yi ülkelere katmasıyla Benî Rezîn devri sona erdi. Şentemeriye'nin daha sonra, Doğu Endülüs'te bağımsızlığını ilân eden müvelled kökenli İbn Merdenîş'in hâkimiyeti altına girdiği anlaşılmaktadır. 1170'te Navarralı Pedro Ruiz de Azagra'nın eline geçen şehir ve bölge 1370'ten itibaren Aragon Krallığı'nın hâkimiyetine girdi. Bölgedeki müslümanların çoğu 1238 yılına kadar İslâm hâkimiyetinde kalan Belensiye'ye (Valencia) sürülmüş olsa da müdeccenler diye bilinen müslümanlar XVI. yüzyılın sonlarına kadar varlığını muhafaza etti. Şentemeriye'tüşşark'ın yerinde bulunan Albarracın günümüzde küçük bir yerleşme mahallidir. 2009 yılı başlarında nüfusu 1100 idi. Bu durumuna rağmen surları, gotik üslûbundaki şatosu, gotik ve Rönesans üslûbundaki katedrali ve bu katedralin müze haline getirilmiş olan bölümü turistler tarafından ziyaret edilmektedir.

#### BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hazm, *Cemhere*, s. 499-500; İbn Hayyân, *el-Mu'aktes fi târihi'l-Endelüs V* (nşr. P. Chalmeta – F. Corriente), Madrid 1979, s. 278, 309; İbnü'l-Kerdebüs, *Târihu'l-Endelüs* (nşr. Ahmed Muhtâr el-Abbâdî), Madrid 1971, s. 113; a.m.f., *el-İkhtifâ' fi ahbâri'l-hulefâ'* (nşr. Ahmed Muhtâr el-Abbâdî, *Revista del Instituto de Estudios Islâmicos* içinde), XIII, Madrid 1965-66, s. 75, 87-88, 113; İbnü'l-Ebbâr, *el-Hulletü's-siyerâ'* (nşr. Hüseyin Münis), Kahire 1963, II, 108 vd.; İbn İzârî, *el-Beyânü'l-muğrib*, II, 137, 221; Himyerî, *Şifâtü Cezireti'l-Endelüs* (nşr. E. Lévi-Provençal), Kahire 1937, s. 114-115; Makkarî, *Nefhu't-tib*, I, 167; III, 48; IV, 32; J. M. Lacarra, "El rey Lobo de Murcia y el señorío de Albarracín", *Estudios dedicados a Menéndez Pidal*, Madrid 1952, III, 515-526; M. Abdullâh İnân, *Devletü'l-İslâm fi'l-Endelüs*, Kahire 1969, s. 166; a.m.f., *Düvelü't-tavâ'tif*, Kahire 1970, s. 43; E. Lévi-Provençal, *España musulmana*, Madrid 1987, IV, 52, 217, 244, 295; a.m.f., "Santa Mariatü'l-Garb", *İA*, X, 194-195; J. Vallvé, *La División territorial de la España musulmana*, Madrid 1986, s. 320; Hamdî Abdülmin'im M. Hüseyin, *Sevrâtü'l-Berber fi'l-Endelüs fi 'aşri'l-imârâti'l-Ümeviyye*, İskenderiye 1993, s. 18-23; C. F. Seybold, "Albarracín", *İA*, I, 294-295; a.m.f., "Algarve", a.e., I, 299; Ch. Picard, "Şhantamariyyat al-Ğharb", *El<sup>2</sup>* (İng.), IX, 306-307; J.-P. Molénat, "Şhantamariyyat al-Şark", a.e., IX, 307-308.



MEHMET ÖZDEMİR

### ŞENTERÎNÎ, Abdullah b. Ahmed

(bk. İBN YERBÛ' eş-ŞENTERÎNÎ).

### ŞENTERÎNÎ, Ali b. Bessâm

(bk. İBN BESSÂM eş-ŞENTERÎNÎ).

### ŞE'NÛ'd-DUÂ

(bk. TEFSİRÛ'l-ESMÂ ve'd-DAAVÂT).

### ŞER

(الشَّر)

Allah'ın emri ve insanın selim fıtratıyla bağdaşmayan kötü ve zararlı şey anlamında bir kelâm terimi.

Sözlükte "kötü olmak, kötülüğe meyletmek, kötülük yapmak" ve "kötü, en kötü, çirkin, zararlı" gibi anlamlara gelen bir masdar-isim olan şerr (çoğulu eşrâr) (*Lisânü'l-Arab*, "şrr" md.; *Kâmus Tercümesi*, II, 427) hayrın karşısıdır. Kelimeye terim olarak "kimsenin hoşlanmayıp yüz çevirdiği zararlı ve kötü şey; zararlı şeylerin yayılması; bir şeyin kendi tabiatıyla örtüşmemesi" gibi mânalar verilmiştir (Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "şrr" md.; Kâdî Abdülcebbar, *el-Muhtasar*, I, 211; Fahreddin er-Râzî, *Mefâtihu'l-ğayb*, VI, 28; *el-Ta'rifât*, "şrr" md.). Dinî literatürde Allah tarafından yasaklanıp karşılığında ceza terip edilen inanç ve davranışlar, günahlar şer diye nitelenir. Kur'an-ı Kerim'de şer kelimesi biri çoğul kalıbyla olmak üzere otuz yerde geçer (M. F. Abdülbâki, *el-Mu'cem*, "şrr" md.). Aynı veya yakın anlamlarda durr, fahşâ, fesâd, musîbet, seyyie, sû gibi kelimeler de kullanılır. Âyetlerde belirtildiğine göre hayır ve şer Allah'tandır (en-Nisâ 4/78-79). Allah insanları iyilik ve güzellikler vasıtasıyla denediği gibi korku, açlık, mal ve can kaybıyla da imtihana tâbi tutar (el-Bakara 2/155-156; Âl-i İmrân 3/180; el-Enbiyâ 21/35). Âyetlerde hayır ve şerrin insanlarca tamamıyla bilinmeyeceği, kişinin sevmediği bir şeyin hayır, sevdiği şeyin de şer olabileceği belirtilir (el-Bakara 2/216). Şer de olsa kişi sevdiği bir şeye kavuşmakta acele eder (el-İsrâ 17/11); Allah ise kullarına şerri vermekte acele etmez (Yûnus 10/11). Allah neyin hayır, neyin şer olduğunu gönderdiği vahiylerle insanlara bildirip onlara hayır yapmalarını emretmiş, kötü fiilleri yasaklamıştır

(el-Bakara 2/168-169; Âl-i İmrân 3/114-115; el-Hac 22/77). Kur'an'da, şer olan fiillerin insana düşmanlık besleyen şeytan tarafından daima güzel gösterildiğine dikkat çekilerek bu konuda uyarılarda bulunulmuş (el-Bakara 2/208, 268; Yâsîn 36/60) ve zerre kadar hayır işleyen kimsenin mükâfatını, zerre kadar kötülük işleyen kimsenin cezasını göreceği haber verilmiştir (ez-Zilzâl 99/7-8). İnsanların en kötüsü aklını kullanmayan, gerçeği dinlemek ve söylemek istemeyen, bu sebeple Allah'ın lânetine ve gazabına uğrayan inkârcılardır (el-Mâide 5/60; el-Enfâl 8/22, 55; el-Beyyine 98/6). Şer kelimesi hadislerde sıkça geçmektedir (Wensinck, *el-Mu'cem*, "şrr" md.). Bu rivayetlerde şer kavramı Kur'an'dakine benzer şekilde "kötülük, zarar, musibet, fitne ve fesat, günah, kötü iş, kötü kişi, zararlı nesne" gibi mânalarda kullanılmıştır. Hadislerde İslâm dini insanlara verilmiş bir hayır olarak nitelendirilirken ondan yoksun bulunmak, toplumda fitne ve fesat çıkarma dahil olmak üzere bütün kötülükler mutlak mânada şer kabul edilmiş (*Müsned*, V, 391, 403; Buhârî, "Fiten", 11), Allah'ın, kulları hakkında neyin hayır, neyin şer olduğunu bildiği ve kaderin hayrı da şerri de kapsadığı belirtilmiş (*Müsned*, V, 317; Buhârî, "Tevhîd", 10), kıyâmetin kötü insanların üzerine kopacağı haber verilmiştir (*Müsned*, I, 394, 435). Yine hadislerde belirtildiğine göre Hz. Peygamber bütün hayırların Allah'a ait olduğunu ve O'nun şer işlemekten münezzeh bulunduğunu bildirmiş (Müslim, "Şalâtü'l-müsâfirîn", 20), yaratılmışların şerrinden, gökten inen ve oraya yükselen şerlerden, geçen şerrinden ve yerdeki bütün şerlerden Allah'a sığınmış, bu tür dualar yapmayı ashabına da tavsiye etmiştir (*Müsned*, II, 132; V, 430; *el-Muva'tta*, "Şe'ar", 10). Ayrıca hayır olan fiillerin yapılması ve şerlerden kaçılması istenmiştir. İnsanların en hayırlısı kendisinden hayır umulan ve şerrinden emin olunan (Tirmizî, "Fiten", 76), en kötüsü de kötülük etmesinden korkulan kişidir (Buhârî, "Edeb", 38, 48; Müslim, "Birr", 73). Bu sebeple hayır yapmaya gücü yetmeyen kimsenin kötülük işlemekten kaçınması durumunda kendisi için bunun da sadaka sayılacağı haber verilmiştir (*Müsned*, V, 171; Buhârî, "Edeb", 33).

□ KELÂM. Kelâm ilminde şer probleminin, düalist tanrı (hayır ve şer tanrısı) inancına sahip Senevîler ve Mecûsîler'le yapılan ulûhiyyet tartışmalarının ardından ortaya çıktığı söylenebilir. Bu din mensuplarınınca müslüman âlimlere, "Âlemde mevcut şerrin yaratıcısı kimdir? Şerri yarata-